

Bilim Akademisi Akademik Özgürlükler Raporu 2022-2023

A. Sunuş

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılında halen bir 'Akademik Özgürlükler Raporu' yazma ihtiyacının var olması başlıbaşına hazindir. Diğer yandan Cumhuriyet'in 100. yılına damgasını vuran 6 Şubat depremlerinin elli binden fazla kişinin ölümüne ve yüz yirmi binden fazla kişinin yaralanmasına sebep olmuş olmasının arka planında, son yirmi yılda bilimin özgürce icra edilememesinin, bilime ve bilimsel veriye verilen önemin ciddi şekilde erozyona uğramış olmasının da yatması, Bilim Akademisi olarak bizleri derin bir üzüntüye boğmaktadır. Çok sayıda bilim insanı tarafından yıllardır ifade edilen bütün uyarılara rağmen kentsel dönüşümün gerçekleştirilememesi, inşaatların deprem yönetmeliklerine aykırı olarak yapılmasına veya daha sonra bina statüsünü bozacak müdahalelere göz yumulması, hatta çıkarılan 'aflar' ile bu binaları, insan yaşamı için yarattıkları tehlikeyi bile bile, yasallaştırmak yolunun seçilmesi¹ engellenememiştir. Sonuçta Türkiye halkı, iktidarının bilimle ve bilim insanlarıyla kavgasının acı sonuçlarını bir kez daha yaşamak zorunda bırakılmıştır.²

Bilim insanlarının haklı eleştiri ve önerilerinin göz ardı edilmesinin yanı sıra, iyi bilim insanı yetişmesinin de gittikçe zorlaştığı dönemlerden geçmekteyiz. Bilim Akademisi'nin raporlarında defalarla altını çizdiği gibi³ 1923-2006 döneminde Türkiye'de açılan üniversite sayısı 75 iken (52 devlet üniversitesi/23 vakıf üniversitesi), sadece 2006-2008 aralığında, yani üç yılda, 41 ilimizde 41 üniversite kurulmuştur. 2006 yılından 2023 sonuna kadarsa toplam 125 üniversite açılmıştır. Bunların 74'ü devlet 51'i vakıf üniversitesidir. Gerekli akademik kadrolar oluşturulmadan, asgari bilimsel standarttan uzak olarak açılan bu üniversitelerin⁴ ne

¹ Bkz. 72 kişinin yaşamını yitirdiği İsiyas Oteli hakkındaki iddianame: <https://t24.com.tr/haber/isias-davasi-skandallar-zincirini-ortaya-cikardi.1144678>. Habere göre 'Otel binası ile ilgili skandalları ortaya koyan 11 sanıklı iddianamede, binanın temelinin zemin etüt raporu alınmadan atıldığı, ruhsatının "konut" olarak düzenlendiği, 9 kat için ruhsat verilmesine rağmen 13 katlı yapılmasına göz yumulduğu, ruhsat otele çevrilirken mühendislerden "binanın sağlam olduğuna dair" rapor alındığı vurgulandı'. Binaya yapılan kaçak kat 2018 yılında imar affından faydalanmıştır.

² Bkz. ŞEYLA BENHABİP <https://foreignpolicy.com/2023/02/22/erdogan-war-academia-university-experts-earthquakes-deadly/>; tercüme için bkz.: <https://www.gazeteduvar.com.tr/erdoganin-akademiye-karsi-verdigi-savasin-olumcul-bedeli-haber-1605250>.

³ Bkz. [Bilim Akademisi Akademik Özgürlükler Raporu \(2021-2022\)](#) s.16, [Bilim Akademisi Akademik Özgürlükler Raporu \(2020-2021\)](#) s. 6-7; [Bilim Akademisi Akademik Özgürlükler Raporu \(2016-2017\)](#) s. 3.

⁴ En az üniversite kurulması kararları kadar, üniversite bünyesinde fakülte veya yüksek okul açılması kararları da aynı bilimsellikten uzak yöntemlerle verilmektedir. Örneğin bugün 'olağan' sayılabilecek bir haber için bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/40-universite-bunyesinde-52-yeni-fakulte-enstitu-ve-yuksekokul-kuruldu/2961014>

ölçüde iktidarın planlı siyasetinin bir parçasını oluşturduğu sorusu bir yana⁵, yaratılan ‘bilimsel çıktının’ vahameti ortadadır.⁶ Örneğin yaşanan trajik deprem hakkında bir fizik profesörünün ‘*Deprem veya binalar öldürmez, Allah öldürür. O da eceli geleni.. Depremde ölenler aynı anda Mars'ta bile olsalar yine öleceklerdi. Ölüm mekana değil zamana bağlıdır...*’ şeklinde bir açıklamada bulunabilmesi⁷ Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. yılında üniversitelerin getirilmiş olduğu durumun basit bir göstergesidir. Deprem, sel felaketi, susuzluk ve daha nice doğa olayının *ne zaman* gerçekleşeceği kuşkusuz mutlak kesinlikle söylenemez. Ancak bilimsel açıdan mutlak kesinlikle söylenebilecek olan bunların gerçekleşeceğidir. Ülkemiz deprem kuşağındadır ve dünyanın her yerinde etkisini gösteren küresel ısınmanın etkileyeceği ülkelerin başında gelmektedir. Bilim insanları bunun ayırında olarak ilgili doğa olaylarının etkilerinin en aza indirilmesi için sürekli çalışmaktadır. Bu bilgilerden devlet olarak faydalanmamak kadar bu bilgilerin Türkiye’de üretilmesinin önünün açılmaması, üniversitelerde vasatlığın ve sıradanlığın hüküm sürmesi için evrensel üniversite sisteminin her bir boyutuna müdahale edilmesi, dünya çapında üniversitemizi avamlık düzeyine çekmek için akla hayale gelmeyecek taktiklerin uygulanması⁸ ülkemizde üniversitenin sonunu getirmektedir.

Ne yazık ki, Türkiye’de yaşananlar dünya genelinde gözlemlenebilen bir eğilimin yansımasıdır.⁹ Üniversitelerin demokrasilerin turnusol kağıdı olduğu bugün genel kabul görmektedir. Serbest seçimler ve özgür bir basın kadar özgür üniversiteler de işleyen bir demokrasinin ayrılmaz parçasıdır. İktidarların ‘ürettiği bilginin’ sınılanması, sorgulanması, yalanlanması/doğrulanması ve geliştirilmesi için bu kurumlara ihtiyaç çok büyüktür. Diğer yandan insanlığın karşı karşıya olduğu büyük tehditlere çözüm üretmek açısından da üniversiteler en çok ihtiyaç duyduğumuz kurumlardır. Oysa otoriterleşen rejimlerin ortak tepkisi, sorgulayıcı üniversitelere müdahale edilmesi ve bağımsız bilim üretiminin engellenmesidir.¹⁰

Nitekim Avrupa Araştırma Alanı (ERA) Bakanlar Konferansı tarafından 2020’de kabul edilen Bilimsel Araştırma Özgürlüğü Hakkında Bonn Deklarasyonu,¹¹ AB Parlamentosu’nun 2022 Kasım’ında başlattığı Akademik Özgürlük Forumu ('EP Forum for Academic Freedom') ve bu amaçla AB Parlamentosu Bilim ve Teknolojinin Geleceği Paneli¹² tarafından 2023 Mart ayında yayınlanan ‘AB Üye Devletlerinde Akademik Özgürlüğün Durumu - Fiili Eğilimlere ve

⁵ Bu konuda çok ayrıntılı ve önemli bir çalışma için bkz. TUĞBA TEKEREK, Taşra Üniversiteleri, AKP Parti’nin Arka Kampüsü, İletişim 2023.

⁶ Örn. bkz. SELÇUK BEŞİR DEMİR, Predatory Journals: Who publishes in them and why? Journal of Informetrics 12 (2018) 1296–1311, 1296: ‘[...] yağmacı/sahte dergilerin (YSD) çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde bulunmakta; 119 dergi yanlış posta adresi vermekte; YSD’lerde yayın yapan en fazla sayıda araştırmacı Hindistan, Nijerya ve Türkiye’de bulunmakta ve bu da YSD’lerdeki yayınların çoğunun gelişmekte olan ülkelerdeki araştırmacılar tarafından yapıldığını göstermektedir.’ Ayrıntılı bir analiz için bkz. UFUK AKÇİĞİT/ELİF ÖZCAN TOK, Türkiye Bilim Raporu, TÜBA Raporlar No. 43, 2020.

⁷ <https://www.gazeteduvar.com.tr/prof-dr-ali-ihsan-goker-deprem-veya-binalar-oldurmez-allah-oldurur-haber-1602168>.

⁸ Bkz. aşağıda Boğaziçi Üniversitesi hakkında bölüm B/1.

⁹ Örn. bkz. KIRSTEN ROBERTS LYER/İLYAS SALIBA/JANİKA SPANNAGEL, University Autonomy Decline, Causes, Responses, and Implications for Academic Freedom, Routledge 2023.

¹⁰ Örn. bkz. V-Dem, DEMOCRACY REPORT 2023, Defiance in the Face of Autocratization, https://www.v-dem.net/documents/30/V-dem_democracyreport2023_highres.pdf, 24 vd.

¹¹ [Bonn Declaration on Freedom of Scientific Research](#)

¹² [Panel for the Future of Science and Technology \(STOA\)](#) ve [European Parliament Forum for Academic Freedom](#)

Gelişmelere Genel Bakış'¹³ adlı raporun odak noktasında bilim özgürlüğünün karşılaştığı tehditler vardır. Bu rapor uyarınca:

'Avrupa Üniversitelerinin ilk kuruluşundan bu yana, akademik özgürlüğün herhangi bir yükseköğretim araştırma sistemi veya kurumunun asli özelliği olduğu kabul edilmektedir. Lehrfreiheit¹⁴ ve Lernfreiheit¹⁵ temel kavramlarını öne çıkaran araştırma üniversitesi modelinin 1800'lerin başında Almanya'da ortaya çıkması, akademik özgürlüğün günümüz yükseköğretim sistemlerindeki merkezi konumuna güçlü bir katkıda bulunmuştur. Avrupa'nın ve dünyanın diğer bölgelerinin 20. yüzyılın ikinci yarısında yaygın bir şekilde demokratikleşmesinin ardından, akademik özgürlük artık sadece soyut bir kavram olmaktan çıkmış; birçok ülkede somut bir özgürlük olarak kodifiye edilmiştir. Daha yakın zamanlarda ise akademik özgürlük, sağlıklı bir demokrasinin temel koşulu ve her türlü demokratik siyasi düzenin vazgeçilmez bir özelliği olarak kabul görmüştür. AB Üye Devletlerinde akademik özgürlüğün fiili durumuna ilişkin bağımsız bir araştırma sunan bu çalışma, AB Üye Devletlerinde akademik özgürlüğe yönelik potansiyel ve gerçek tehditlerin ve akademik özgürlüğün korunmasının güçlendirilebileceği yolların daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmak üzere tasarlanmıştır.'

Ülkemizde ise erozyona uğrayan akademik özgürlük hakkında YÖK'ün bu şekilde fikir üretmesi şöyle dursun¹⁶, 2023 *Academic Freedom Index*'in tespitlerine göre Türkiye'nin yine en düşük 'E ülke kategorisinde' yer almaya devam etmesi dahi kimseyi ilgilendirmemektedir.¹⁷ Oysa en düşük bu kategoride Türkiye, Çin, Kuzey Kore, Mısır, İran, Ruanda ve Suriye gibi ülkelerle eşleşmiş durumdadır.¹⁸ Türkiye'nin ortalaması 2004 yılında 1 üzerinden 0,56 ile en yüksek noktadayken bugün 1 üzerinden 0,08 ortalamaya gerilemiştir. Son 50 yıl içinde Türkiye bunun altında bir ortalamaya sadece 1980 askeri darbesi sonrası düşmüştür (0,05).¹⁹ Diğer yandan Avrupa ülkelerinin üniversiteleri için hazırlanan *University Autonomy Index*'de Türkiye'deki kurumsal özerklik hakkındaki şu tespit çarpıcıdır²⁰:

---

¹³ STOA, [State of play of academic freedom in the EU Member States - Overview of de facto trends and developments](#), March 2023.

¹⁴ Eğitime özgürlüğü.

¹⁵ Öğrenme özgürlüğü.

¹⁶ Bu tür bir bağımsız fikir üretme projesi için bkz. 30 Haziran - 1 Temmuz 2022 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen, Türkiye Yükseköğretim Alanının Yeniden Yapılandırılması Çalıştayının 9 Aralık 2022'de yayınlanan Sonuç Raporu: https://univ-forum.org/images/pdf/Calistay_Sonuc_Raporu_Dijital.pdf.

¹⁷ Bu konuda bkz. OLGA SELIN HÜNLER, Academic Freedom in Turkey, Roberts Lyer, Saliba, Spannagel (eds.), University Autonomy Decline, Causes, Responses, and Implications for Academic Freedom, Routledge 2023, 147-174; <https://www.nature.com/articles/d41586-023-01545-5>; <https://www.chemistryworld.com/news/academic-freedom-is-at-stake-in-turkish-elections-researchers-warn/4017497.article>.

¹⁸ Proje hakkında bkz. <https://www.v-dem.net/our-work/research-programs/academic-freedom/>. 2023 raporu için bkz. https://academic-freedom-index.net/research/Academic_Freedom_Index_Update.pdf

¹⁹ <https://academic-freedom-index.net>

²⁰ ENORA BENNETOT PRUVOT/THOMAS ESTERMANN/NINO POPKHADZE, University Autonomy in Europe – IV, The Scorecard 2023, European University Association, 20.

‘Türkiye’deki durum, yukarıda belirtilen kategorilerin hiçbirine uymadığı için dikkate değer bir istisna olarak öne çıkmaktadır. Hem devlet hem de vakıf üniversitelerinin rektörleri 2018 yılından bu yana münhasıran Cumhurbaşkanı tarafından seçilmekte ve atanmaktadır. Türkiye, ilk puanlama yapıldığında²¹ rektörlerin atanması bakımından zaten özel bir durum teşkil etmekteydi. Devlet üniversitelerinde öğretim üyeleri altı aday saptıyor, bunlardan üçü (üyeleri cumhurbaşkanı tarafından atanan) YÖK tarafından aday gösteriliyordu. Cumhurbaşkanı da bu üç aday arasından kimi atayacağını seçebiliyordu. Bu istisnai durum nedeniyle Türkiye, özerklik karnesinin ilk versiyonunda bu gösterge için mümkün olan en düşük puanı almıştı. Ancak mevcut durum, rektörün üniversitede herhangi bir seçim süreci olmaksızın cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi ve atanması noktasına kadar gerilemiştir. Bu uygulama Avrupa’da başka hiçbir sistemde mevcut değildir.’

Demokratik kurumlar ve yargı bağımsızlığının yanı sıra akademik özgürlüklerin düzeyinin bir ülkenin büyüme potansiyeli ve gelişimi için ne kadar büyük önem taşıdığı bugün sıkça bilimsel araştırma konusu yapılırken,²² Türkiye’de iktidarların, otokratik bir yapı içinde bilimi geliştirebileceğine inanması, aslında bilimsel verileri ne kadar göz ardı ettiklerinin yalın ve çarpıcı bir göstergesidir.

B. Üniversitelerin Kurumsal Özerkliği Alanında Yaşanmaya Devam Eden Erozyon

1. Boğaziçi Üniversitesi’ndeki Gelişmeler

Ne yazık ki bu yıl da raporumuzda Boğaziçi Üniversitesi’nde (BÜ) yaşananlar için özel bir bölüm açma gereği devam etmektedir. Her ne kadar üniversite sıralamalarının temsil gücü az olsa da en azından bir gösterge oldukları gerçeği karşısında şu saptama ile başlanabilir: BÜ 2015 yılında dünya sıralamasında 139. pozisyonda yer alırken 2023’de 801-1000 bandında yer alan üniversiteler arasına düşmüştür.²³ Azimle sürdürülen, Türkiye’nin gözbebeği bu üniversiteyi ‘disipline etme’ çabalarının sonucunda varılan nokta açıktır. Adeta bir işgal mantığı ile üç yıldır yürütülen yıldırımalar düşünüldüğünde bu kurumda heba edilen akademik potansiyelin boyutu da anlaşılmaktadır. BÜ’nün bilim üreten müstesna bir kurum olmasından rahatsızlık duyanlar, yılmadan akademik özgürlükler ile şeffaf ve hesap verebilir bir üniversite için dirayetle mücadele eden bütün BÜ paydaşlarının çabasına rağmen, kısmen de olsa başarıya ulaşabilmiştir. Türkiye bilimi adına bir utanç tablosudur varılan nokta. Aşağıda, BÜ’nün tüm paydaşlarının iradesine rağmen atanan yönetimi tarafından gerçekleştirilen icraatler hakkında basına yansıyan haberler listelenmektedir:

²¹ Bahsedilen 2011 yılıdır. 2017 değerlendirmesine Türkiye katılmamıştır.

²² Örn. Bkz. NICLAS BERGGREN, Academic Freedom Boosts Productivity Growth – Given Strong Judicial Quality, Research Institute of Industrial Economics, Newsletter, 2022/1; genel olarak bkz. DARON ACEMOĞLU/JAMES ROBINSON, Why Nations Fail – The Origins of Power, Prosperity, and Poverty, 2013.

²³ <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/bogazici-university>

- Gerek öğretim üyesi gerekse personel alımında kadrolaşma iddiaları;²⁴
- Anabilim Dalı başkanlarının bilgisi dahi olmaksızın kadro ilanları çıkarılması ve işe alımların yapılması;²⁵
- Çok sayıda üniversite komisyonun kapatılması veya komisyonlara paydaşlara danışılmadan yeni isimler atanması;²⁶
- İhalelerde yolsuzluk iddiaları;²⁷
- Üniversitenin rektörlük binası önünde gerçekleştirilen sessiz protestolara destek veren bazı öğretim üyeleri hakkında soruşturma açılması ve diğerlerinin soruşturma tehdidi altında yaşaması. Örneğin gönderilen bir yazıda şu ifadeler yer almaktadır: “İzin almaksızın basın açıklaması, stant kurma, bildiri dağıtma, çadır kurma, oturma, dikilme ve sair eylemlerin yasak ve suç kapsamında olduğu, üniversitemiz içerisinde güvenlik, esenlik, iç barış ve eğitim öğretim hayatının güvence altına alınması ile idari faaliyetlerin aksamaması adına; söz konusu davranışları sergileyenlerin, mevzuat çerçevesinde, adli ve idari işlemlere konu olacağını bilgilerinizi rica ederim”;²⁸
- Aynı sessiz protestolara katıldıkları gerekçesi ile aralarında üyelerimiz Bülent Sankur ve Orhan Yenigün ile Sumru Özsoy, Yaman Barlas, Uğur Ersoy, Alpar Sevgen, Cevza Sevgen, Ali Rıza Kaylan, Oya Başak, Ayfer Hortaçsu, Güler Fişek ve Fatma Gök’ün de bulunduğu çok sayıda emekli öğretim üyesinin Üniversiteye girişinin yasaklanması, kartlarının ve diğer haklarının iptal edilmesi.²⁹ Aralarında Oya Başak, Güler Fişek, Fatma Gök, Sumru Özsoy, Ayfer Hortaçsu, Cevza Sevgen ve Alpar Sevgen’in yer aldığı yedi akademisyenin açtığı davada İstanbul 13’üncü İdare Mahkemesi 18 Eylül’de yürütmeyi durdurma kararı vermiş,³⁰ ancak mahkemenin kararının ardından rektörlük bu sefer, emekli akademisyenlerin yerleşkeye girişlerini sağlayan BU Card uygulamasını tamamen kaldırmıştır;
- Endüstri Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Taner Bilgiç’in Boğaziçi Üniversitesi Yönetim Kurulu üyeliği, toplantılarda alınan “kararların bir bölümünde çekimser oy kullandığından, katkı sunmamak ve oy kullanmamak suretiyle üniversite yönetim kurulu üyelik görevinden kasıtlı olarak imtina ettiği” gerekçesiyle BÜ Senatosu'nun 11.05.2022 tarihli 2022/5 sayılı toplantısında alınan 3 numaralı karar ile düşürülmesi. Basına yansıdığı üzere, Rektörlük bu konuda bilgi isteyen ve toplantı

²⁴ <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesinde-bir-akademisyene-goreve-baslamadan-koltuk-verildi/>;
<https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesinde-ise-alimlara-secim-ayari/>;
<https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesine-ak-genc-amir/>;
<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/bogazici-universitesinde-skandallar-bitmiyor-dekan-kendi-actirdigi-profesorkluk-kadrosuna-yerlesti-2068179>; <https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/bogazici-universitesinde-adrese-teslim-kadro-2089278>

²⁵ <https://www.birgun.net/haber/cem-say-bogazici-nde-baskani-oldugum-anabilim-dali-icin-profesor-ilani-verilmis-444138>

²⁶ <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesinde-komisyon-ve-kurullara-kayyim-ayari/>

²⁷ <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesi-bes-ihaleyle-11-milyon-tl-dagitti/>

²⁸ <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesi-yonetiminden-eylem-yapanlara-islem-yapariz-tehdidi/>

²⁹ <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesi-emeritus-prof-dr-bulent-sankurun-okula-girisini-yasakladi/>;
<https://www.diken.com.tr/bogazici-yonetimi-50-yillik-mezunun-universiteye-girisini-yasakladi/>. İlgili karar bir dizi akademisyen tarafından mahkemeye taşınmıştır: <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesine-girisi-engellenen-emekli-akademisyenlerden-toplu-dava/>.

³⁰ https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/bogazici-universitesinde-akademiye-yasak-geldi-2132364?utm_medium=AramaSonuc&utm_source=AramaSonuc

tutanaklarının kendisine gönderilmesini talep eden Prof. Dr. Taner Bilgiç'i iki yıl önce çevrimiçi toplantı usulüne itiraz ettiği ve oy kullanmadığı gerekçesiyle görevden uzaklaştırdı.³¹ Prof. Bilgiç'in bu karara karşı açtığı iptal davası İdare Mahkemesinde lehine sonuçlanmasına rağmen,³² BÜ rektörlüğü tarafından gerekli adımlar atılmadığı gibi kendisi 'tedbiren' üç aylığına görevden uzaklaştırılmıştır.³³ İdare Mahkemesi'nin kararının Bölge İdare Mahkemesi'nin 29.11.2023 tarihli kararı ile onanmaması ise anlaşılmalıdır. BİM bu karara dayanak olarak 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu m. 61 uyarınca "*Bu kanunda sözü geçen jüri ve kurullarda, her üye oyunu kabul veya ret yoluyla vermekle görevlidir. Çekimser oy kullanılamaz*" hükmünü göstermiştir. Ancak Prof. Bilgiç'in davranışının çekimser oy kullanmaya eş tutulması ve bu hükmeye aykırı davranışın yaptırımının Üniversite Yönetim Kurulu üyeliğinin düşürülmesi olarak saptanması çok tartışmalıdır. Diğer yandan Türkiye'de yüksek öğretimin ne ölçüde merkezden düzenlendiğini ve düzenlemelerin ne tür ayrıntılara girdiğini göstermesi açısından ibreti alem bir vak'a söz konusudur.

- Bilgisayar Mühendisliği Bölüm Başkanı Cem Ersoy'un dekanla uyumlu çalışmama gerekçesiyle görevden alınması;³⁴
- Psikoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Ali Tekcan'ın gerekçe belirtilmeden görevden alınması;³⁵
- Öğretim Üyesi Can Candan'ın kadro süresinin uzatılmaması hakkındaki iki Rektörlük kararının idare mahkemesi tarafından hukuksuz bulunması ve göreve iade kararı verilmesine rağmen Rektörlük tarafından Can Candan hakkında üçüncü kez kadro süresini uzatmama kararı verilmesi;³⁶
- Matematik bölümü öğretim üyesi iken, demokratik haklarını kullanarak BÜ'deki yönetimi eleştirdiği için Dr. Mohan Ravichandran'ın Rektörlük talebi ile görev süresinin uzatılmaması; bu karara karşı açılan davayı kazanmış olmasına rağmen bu sefer de İçişleri Bakanlığı'nın kararı ile "güvenlik tehdidi oluşturduğu" gerekçesiyle Türkiye'ye girişinin engellenmesi;³⁷
- Boğaziçi Üniversitesi Vakfı (BÜVAK) mütevelli heyetine dört ayda yaklaşık yüz kişinin atanması.³⁸ Diğer yandan alternatif bir vakıf olarak Boğaziçi Üniversitesi'ni Geliştirme Vakfı'nın (BUVAKIF) kurulması;
- Üniversite Rektörlüğü'nün en ufak bir demokratik muhalefete dahi tahammül edemediğinin göstergesi olarak, bir üniversitenin en önemli günlerinden olan toplu mezuniyet töreninin 2023 yılında da iptal edilmesi;³⁹

³¹ <https://www.birgun.net/haber/universiteyi-belediye-gibi-yonetmek-istiyor-455113>.

³² <https://www.evrensel.net/haber/488517/mahkeme-bogazici-universitesi-yonetim-kurulundan-cikarilan-prof-dr-taner-bilgici-hakli-buldu>.

³³ <https://www.birgun.net/haber/universiteyi-belediye-gibi-yonetmek-istiyor-455113>.

³⁴ <https://www.birgun.net/haber/prof-dr-cem-ersoy-bogazici-universitesi-ndeki-gorevinden-alindi-418350>.

³⁵ <https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/prof-dr-ali-tekcan-gorevden-alinmasina-tepki-hukuksuzluk-bitmiyor-2108096>

³⁶ <https://www.diken.com.tr/bogazici-yonetimi-mahkeme-kararina-ragmen-can-candanin-gorevine-ucuncu-defason-verdi/>

³⁷ <https://www.gazeteduvar.com.tr/bogazicinin-hindistanli-akademisyeni-turkiyeye-alinmadi-haber-1622440>.

³⁸ <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesinde-vakif-operasyonu-98-atama/>

³⁹ <https://www.birgun.net/haber/bogazici-akademisyenlerinden-toplu-mezuniyet-toreni-yapilmamasina-tepki-452354>

- Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği'nin tesislerine yönelik tahliye kararı alınması⁴⁰, mahkemenin verdiği yürütmeyi durdurma kararına rağmen tahliyenin gerçekleştirilmesi;⁴¹
- BÜ Kuzey Kampüs'teki 40 yıllık Aptullah Kuran Kütüphanesi için yıkım kararı çıkarılması;⁴²
- BÜ öğrencilerinin demokratik muhalefet haklarını kullanmamaları için üzerlerindeki baskının artırılması.⁴³
- Kurulan Medya ve İletişim Koordinatörlüğü'nün üniversitede bilgi akışını tümüyle kontrolü altına alması ve özellikle 'muhafif' addedilen öğretim üyelerinin başarılarının, örneğin Academia Europae'ye veya Bilim Akademisi'ne tam üye seçilmesi gibi konuların haberlerleştirilmemesi.⁴⁴

Son olarak, BÜ Senatosunun 20 Aralık 2023 tarihli toplantısında fakültelerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin bir karar alınmıştır. Bir kısım BÜ öğretim üyesi tarafından yapılan açıklamaya göre⁴⁵:

“İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin kapatılması ve Fen-Edebiyat Fakültesinin Fen ve Toplum ve İnsan Bilimleri Fakülteleri olarak ikiye bölünmesi önerisi senato toplantı tarihinden sadece iki gün önce senatörlere bildirilmiştir. Bu öneri ise toplantı sabahı yeniden değiştirilmiş, bu sefer de, atanmış yönetim tarafından henüz 16 ay önce yeni bir fakülte altında yapılandırılmış olan eski Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu bölümlerinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesine eklenmesi gündeme alınmıştır. Ani gündem değişikliği ile, senatörler temsil etmekte oldukları birimlerle hiçbir danışma imkanları olmadan karar vermeye mecbur bırakılmışlardır. Ayrıca, Fen-Edebiyat Fakültesindeki tüm birimler fakültenin ikiye bölünmesi konusunda aylar önce olumsuz görüş bildirmiş olmasına rağmen konu hiçbir akademik kurulda tartışılmadan senato gündemine getirilmiştir. Dayatılan usul bu denli geniş çaplı bir yeniden yapılandırmaya ne denli özensiz ve keyfî bir şekilde girişildiğini gözler önüne sermektedir. Üniversitemizde üç yıldır itiraz ettiğimiz şeffaflıktan ve hesap verilebilirlikten uzak, tepeden inme karar verme anlayışı maalesef bir kez daha ortaya çıkmıştır.”

Bu konuda yapılan bir diğer açıklamada haklı olarak ifade edildiği gibi:

⁴⁰ <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesi-mezunlar-dernegi-yerinden-tahliye-ediliyor/>

⁴¹ <https://www.diken.com.tr/mahkeme-kararina-uymayan-bogazici-universitesi-yonetimi-hakkinda-suc-duyurusu/>

⁴² <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesi-aptullah-kuran-kutuphanesi-yikiliyor/>

⁴³ <https://www.diken.com.tr/bogazici-depremin-ikinci-gunu-yurt-yonetmeligini-degistirmis-tweet-atma-bira-icme-atilma-nedeni/>; <https://www.diken.com.tr/bogazici-universitesi-kulupleri-odalarindan-atiliyor-ogrencilere-gozalti-tehdidi/>

⁴⁴ <https://yetkinreport.com/2024/01/01/universiteyi-dunyaya-kapatmak/>

⁴⁵ <https://bianet.org/haber/bogazici-universitesi-akademisyenleri-yonetimin-istifasini-talep-ediyoruz-289738>. Bu karara ilişkin protesto gösterilerinde bulunan öğrencilerin ise kartları pasif hale getirilmiş ve okula girişleri engellenmiştir. Mahkeme ise öğrencilerin talebi üzerine rektörlüğün bu kararı hakkında yürütmeyi durdurma kararı vermiştir (<https://www.diken.com.tr/mahkeme-bogazicili-ogrencilerin-girisini-yasaklayan-kayyima-durdedi/>).

“Boğaziçi Üniversitesi tüm idari zorluklara, üniversitenin altyapı imkanlarını gözetmeden veya desteklemeden artırılan kontenjanlara rağmen Fen-Edebiyat Fakültesi'nin bütünleşik yapısı üzerinde temellenen akademik eğitimi büyük bir başarıyla uygulamaktadır. [...] Ancak disiplinlerarası/çok disiplinli araştırma ve eğitimin kaçınılmaz olduğu çağımızda bir üniversitenin politikası, üniversitemizde başarıyla işleyen, disiplinlerarası araştırmalara imkan veren bu bütünleşik yapıyı bozmak değil temel bilimleri bir arada tutan Fen-Edebiyat Fakültesi'nde bölümler arasındaki işbirliklerini artırmak olmalıdır.”⁴⁶

2. Liyakat Esasına Dayalı Atama Gereğinin Gözardı Edilmesi

Daha önceki raporlarımızda da vurguladığımız üzere⁴⁷ üniversitelerde kadrolaşma sorunları ülke genelinde ve ciddi boyuttadır.⁴⁸ Birçok üniversitede özellikle iktidara ve/veya rektörlüğe yakınlığı ile bilinen kişilerin sadece yönetici kadrolarına değil akademisyen olarak, kişiye özel çıkarılan ilanlarla atanmaları liyakat üzerine kurulu olması gereken üniversite yapısı açısından ciddi bir sorun oluşturmaktadır.⁴⁹

3. Üniversite/Fakülte Açma Yetkisinin Kullanılmasındaki Sorunlar

En ufak bir alt yapı çalışması yapılmaksızın, açılma gerekçesi kamuoyu ile paylaşılmaksızın fakülte açılması olgusu da halen yaygın şekilde devam etmektedir.⁵⁰ Bu konuda daha önceki Raporlarımızda yapmış olduğumuz tespitlere gönderme yapmakla yetiniyoruz.⁵¹

4. Deprem sonrası Türkiye genelinde bütün üniversitelerin uzaktan eğitime geçmeye zorlanması ve öğrenci yurtlarının depremedelere tahsis edilmesi

6 Şubat 2023 depremleri sonrasında, Yükseköğretim Kurulu'nun, üniversitelere danışmadan verdiği bir karar ile, yurt genelinde bütün üniversitelerin bahar döneminde zorunlu uzaktan eğitime geçmesini kararlaştırmış olması⁵² ve 30 Mart itibarıyla bu kararını kısmen revize

⁴⁶ <https://www.diken.com.tr/bogazicinde-fen-ve-edebiyat-fakultesinin-bolunmesine-bolumlerden-tepki/>

⁴⁷ Örn. [BİLİM AKADEMİSİ, Akademik Özgürlükler Raporu 2021-2022](#), s. 5;

⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. TEKEREK, S. 105 vd.

⁴⁹ <https://www.diken.com.tr/ege-universitesinde-kadrolasmaya-karsi-cikan-akademisyenlere-sorusturma/>;
<https://www.diken.com.tr/ege-universitesindeki-torpil-zincirinin-tepesindeki-isme-sorusturma/>;
<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/rektor-hotarin-adrese-teslim-atamasi-meclis-gundeminde-2075140>;
<https://www.diken.com.tr/itide-mustafa-sentopun-oglu-icin-atanan-dekan-kadrolasmaya-devam-ediyor/>;
<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/mahkemedan-yoke-kotu-haber-akpli-rektor-nukhet-hotar-bu-kez-sorusturulacak-2069859>; <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/istanbul-esenyurt-universitesi-rektoru-prof-dr-selman-ogut-kimdir-2146938>.

⁵⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/40-universite-bunyesinde-52-yeni-fakulte-enstitu-ve-yuksekokul-kuruldu/2961014>; <https://www.birgun.net/haber/erdogan-imzaladi-bazi-universitelerde-yeni-fakulteler-kuruldu-480430>.

⁵¹ Örn. [BİLİM AKADEMİSİ, Akademik Özgürlükler Raporu 2021-2022](#), s. 6;

⁵² <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/BasinDuyurusu/2023/basin-duyurusu-universitelerde-uzaktan-egitime-gecis.pdf>.

etmesi⁵³ kurumsal özerkliğin ne kadar önemsenmediğinin bir diğer örneğidir.⁵⁴ Kurumlar arasındaki farklılıkları gözlemeyen, tektipleştirici ve tepeden inmece bu karar verme süreci ile YÖK'ün milyonlarca öğrencinin eğitim hakkını elinden aldığı eleştirileri önemlidir.⁵⁵

Depremde sevdiklerini, yuvalarını kaybetmiş vatandaşlarımız için en uygun şartlarda barınma imkanı yaratılması acil bir ihtiyaç olmakla birlikte üniversite yurtlarının bu amaç için kullanılması, özellikle de depremedelerin konaklaması için sezon dışı dönemde kapasiteleri olan çok sayıda otel bulunduğu gerçeği karşısında desteklenemeyecek bir adımdı.

Diğer yandan uzaktan eğitimin öğrenim sürecini ve kalitesini olumsuz etkilediği pandemi dönemindeki deneyimlerle sabitken ve depremede öğrencilerimizin verilecek bu eğitimden dahi yararlanabileceği şüpheliyken YÖK'ün bu kararı eğitimde fırsat eşitliğini de zedelemiştir. Üniversitelerin esas işlevleri göz önüne alındığında, bu kurumların eğitim faaliyetlerini sürdürmesi, paydaşlarına destek mekanizmaları sağlamaları, yardım faaliyetleri düzenlemeleri ve benzeri etkinliklerini sürdürebilmeleri, bu kurumlardaki her kademedeki araştırmacının bir araya gelerek depremin olumsuz etkilerini en aza indireyecek bilimsel çözümleri üretebilmeleri için açık kalmaları, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin bir arada olmaları ülkemizin menfaatine olurdu.

YÖK'ün işlevi, deprem bölgesindeki öğrencilerin talep etmeleri durumunda kayıt dondurabilmeleri ve öğretim üyelerinin izinli sayılmaları ya da diğer üniversitelerin imkanlarına göre dağıtılmaları, barındırılmaları ve eğitimlerine devam etmeleri yolunda imkanları araştırmak, koordinasyonu sağlamakla sınırlı olmalıydı.

C. Bilim Özgürlüğü

2021-2022 Raporumuzda da bildirdiğimiz gibi⁵⁶, öğretim üyelerinin derslerde yaptığı konuşmalar ve sınavlarda sordukları sorular, yaptıkları yayınlar ve attıkları imzalar kadar müdahale vesilesi sayılmaya başlanmıştır. Örneğin; basına yansıdığı kadarıyla Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Ana Bilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Bülent Yücel sınavda güncel siyasete dair konular hakkında hazırlamış olduğu sorular ile tepki almış, daha sonra kendisine rektörlükten gönderilen bir mesajla gerekçe gösterilmeden 3 ay uzaklaştırma kararı verilmiş, yapılmış olan sınav da yenilenmiştir.⁵⁷

Konu ile ilgili yine doğru yönü göstermesi itibarıyla Anayasa Mahkemesi'nin bir kararından alıntı yapmak uygun gözükmektedir. Verilen karar, bir üniversitede öğretim elemanı olan

⁵³ <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/yok-baskani-ozvar-2022-2023-egitim-ogretim-bahar-donemi-ne-iliskin-alinan-yeni-kararlari-acikladi.aspx>.

⁵⁴ Bu konuda bkz. [12.2.2023 tarihli Bilim Akademisi açıklaması](https://www.evrensel.net/haber/482582/odtude-bolumler-yuz-yuze-egitim-dedi-rektorluk-yoku-isaret-etti).

⁵⁵ <https://www.evrensel.net/haber/482582/odtude-bolumler-yuz-yuze-egitim-dedi-rektorluk-yoku-isaret-etti>.

Neredeyse üç yüz bin imzacı ile Change.org'un 2023'deki en çok imzalanan kampanyasında öğrencilerin talebi de eğitim hakkının sınırlanmaması ve depremedeler için farklı çözümlerin aranmasıydı: https://www.change.org/l/tr/change-org-turkiye-2023-degisim-raporu?cs_tk=AhCqzqSZDG3zAdHwk2UAAXicyyvNyQEABF8BvDcmKJJDeBdjD8vZcfHAZ2o%3D&utm_campaign=b9a8621baccf4e4e8d511322ac7b2c29&utm_content=initial_v0_2_0&utm_medium=email&utm_source=aa_editorial&utm_term=cs.

⁵⁶ [Bilim Akademisi, Akademik Özgürlükler Raporu 2021-2022](https://www.bilimakademisi.org.tr/rapor/2021-2022), s. 8

⁵⁷ Bkz. <https://bianet.org/haber/universite-akademisyenin-sinav-sorularini-begenmedi-gorevden-uzaklastirdi-272822>; <https://www.tolgasin.com/post/bulentyucel>.

başvurucunun milletlerarası hukuk dersinde siyasi konulara girerek ders yürütme görevini gereği gibi yerine getirmemesi nedeniyle kınama cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir. Mahkemeye göre⁵⁸:

'28. *Bilim özgürlüğü en eski ve köklü özgürlük alanlarından biri olarak insan onurunun ve değerinin temelinde yer alan düşünme, merak etme, arama ve ona uygun faaliyette bulunma eğiliminin bir sonucudur. İnsanlık ancak bu özgürlük alanının varlığı hâlinde doğru bilgiyi sorgulayabilecektir. Dolayısıyla ifade özgürlüğünün sahip olduğu güvencelerin yalnızca doğru olduğu kabul edilen ifade ve bilgilerle sınırlı olmadığı farkında olunması gerekir (Mutia Canan Karatay, B. No: 2018/6707, 31/3/2022, § 33). Nitekim bilim özgürlüğü, Anayasa'nın 27. maddesinde özel olarak düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre herkes öğrenme, öğretme, açıklama, yayma ve araştırma hakkına serbestlik temelinde sahiptir. Bu anlamda öğretim elemanlarının yürüttükleri derslerde, ilkesel olarak Anayasa'da ifadesini bulan öğretim hakkı kapsamında ifade serbestliğine sahip olduğu söylenebilir. [...]*

36. *Soruşturma kapsamında alınan öğrenci ifadelerine bakıldığında ise beş yüzün üzerinde kayıtlı öğrencinin bulunduğu bir derste yalnızca dokuz öğrencinin ifadesine başvurulduğu, söz konusu ifadeler arasında da başvurucunun siyasi söylemlerinin ders ile ilgili olmadığına ilişkin ortak bir görüşün oluşmadığı görülmektedir. Yükseköğretim öğrencileri de birey olarak siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahiptir. Dolayısıyla bir derste yürütülen siyasi tartışmaların her şartta tüm öğrencilerin düşünce dünyasına hitap etmesi beklenemez. Bu nedenle öğrencilerin dersin işlenişine ilişkin farklı görüşlerde olmaları anlaşılabilir bir durumdur.*

37. *Öte yandan öğrencilerin sahip oldukları değer yargılarına aykırı olsa dahi dersin konusu ile ilgili olması kaydıyla dersin bütünlüğüne katkı sunan eleştirel söylem ve tartışmalara katlanmaları beklenir. Aksi takdirde bilim özgürlüğünün bir parçası olan öğretim hakkının mevcudiyeti tehlikeye girer ve bilimsel sorgulamanın veya şüphecilikğin yerini dogmatik bir bakış açısı alır.[...]*

Ne yazık ki dogmalarla yönetilmek ve dogmalara sorgusuz sualsiz biat etmek uzun yıllardır ülkemizin gerçeği haline gelmiştir.

D. Akademisyenlerin Kişisel Hakları ve Güvenlikleri ile İlgili İhlaller

Genel olarak bilim özgürlüğünün yanı sıra akademisyenlerin ifade özgürlüğü ve iş güvenceleri konusunda sorunlu bir dizi örnek basına yansımıştır. Örneğin İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğretim üyeleri deprem sonrası yayınlanan "Olağanüstü Hal Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi"ne bilimsel gerekçelerle tepki göstererek bir bildiri yayınlamıştır. Bildiriyi yayımladıktan 3 gün sonra, 31.03.2023 tarihinde Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün resmi hesabı olan

⁵⁸ AYM, Hasan Mor Başvurusu, No: 2019/20996, Karar Tarihi 25.5.2022, RG 1.9.2022, sy. 31940.

“<https://sehirbolge.itu.edu.tr/>”ye erişim engeli gelmiş ve sosyal medya paylaşımları kaldırılmıştır.⁵⁹

686 sayılı KHK’yle ihraç edilen Eğitim-Sen genel başkanı Prof. Dr. Nejla Kurul, yargı kararıyla görevine dönmüş olmasına rağmen Ankara Üniversitesi’nin itirazı sonrasında verilen yürütmenin durdurulması kararı nedeniyle, bir kez daha üniversitesiyle ilişkisi kesilmiştir.⁶⁰ Anayasa Mahkemesi’nin kararlarının Anayasa m. 153 uyarınca yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağladığı gerçeğinin sık sık unutulduğu ülkemizde bu tür alt derece mahkemesi kararları ne yazık ki olağanlaşmıştır.

Diğer yandan medyaya demeçlerde bulunan akademisyenler üzerindeki baskı da 2023’de devam etmiştir. Örneğin Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü ANKA Haber Ajansı ve Birgün Gazetesi’ne verdiği demeçler nedeniyle Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölüm Başkanı Prof. Dr. Semih Çelenk hakkında “1/8 oranında maaştan kesme” cezası uygulamış, ancak İzmir 3. İdare Mahkemesi kararın hukuka aykırı olduğuna hükmetmiş ve maaştan kesilen tutarların Prof. Dr. Çelenk’e faiziyle iade edilmesine karar vermiştir.⁶¹ Vakıf üniversitelerine de medyaya demeç veren akademisyenlerin sözleşmelerinin uzatılmaması konusunda YÖK’den talimat gittiği haberi tedirginlik vericidir.⁶²

Bu bağlamda Dokuz Eylül Üniversitesi rektörünün⁶³ sık sık muhalif öğretim üyelerinin sözleşmelerinin feshi gibi kararlarla da basına yansıdığı,⁶⁴ YÖK’e yapılan, kendisi hakkında ceza ve disiplin soruşturması açılması başvurusunun reddedilmesi üzerine Ankara 4. İdare mahkemesinin, şikayetlerin YÖK tarafından incelenmesi gerektiği kararı vermiş olduğu da vurgulanmalıdır.⁶⁵ Mahkemeye göre ‘*Rektör hakkındaki şikayetlerin kurul tarafından incelenmesi gerekirken, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fatma Seniha Nühket Hotar hakkındaki şikayet üzerine davalı idarece herhangi bir inceleme yapılmaksızın davacının talebinin reddedilmesinde, bu yönüyle hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.*’

E. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

1. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin sayısal veriler ve eylem planları

Yüksek Öğretim Kurulu tarafından açıklanan 2022-2023 istatistiklerine göre kadınlar doktor öğretim üyeleri arasında yüzde 46.6, doçentlerde yüzde 40.8 ve profesörlerde ise yüzde 33.9

---

⁵⁹ <https://www.evrensel.net/haber/486356/itulu-akademisyenlerin-erdoganin-kararnamesine-tepkilerine-getirilen-erisim-engeline-ogrencilerden-tepki>

⁶⁰ <https://www.diken.com.tr/egitim-sen-genel-baskani-nejla-kurulun-universiteyle-bagi-bir-kez-daha-kesildi/>

⁶¹ <https://politikahaber.com/mahkeme-basina-demec-verdigi-icin-profesorun-maasini-kesen-rektorlugu-haksiz-buldu/>

⁶² <https://www.diken.com.tr/ozel-universitelere-sozlesme-yenilemeyin-baskisi/>

⁶³ <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/rektor-hotarin-adrese-teslim-atamasi-meclis-gundeminde-2075140>

⁶⁴ <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/rektor-hotarin-doc-dr-cengizin-is-akdini-feshetmesi-mahkemede-2064495>

⁶⁵ <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/mahkemeden-yoke-kotu-haber-akpli-rektor-nukhet-hotar-bu-kez-sorusturulacak-2069859>

oranında görev yapmaktadır.⁶⁶ Aralık 2023 itibariyle güncel kadın rektör sayısına ilişkin resmi veriye bu rapor çerçevesinde erişilememekle birlikte Mayıs 2023 itibariyle 204 üniversitede kadın rektör sayısı basında paylaşılan bilgiye göre sadece 17'dir.⁶⁷ Mevcut durum, kadınların üniversitede üst düzey akademik yönetici olarak düşük temsili olarak karşımıza çıkan “dikey ayrımcılığın” yüksek öğretimde ne denli kökleşmiş olduğunun kanıtıdır. Buna rağmen, üniversitelerin eşitlikçi dönüşümünü hedef ve programlar aracılığı ile sistematik hale getiren toplumsal cinsiyet eşitliği eylem planlarının 2023 yılında da yaygınlaşmaya devam ettiği görülmektedir (örneğin; Düzce Üniversitesi, Bartın Üniversitesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi).⁶⁸ Bu durum, üniversitelerin bilimsel potansiyellerini eşitlikçi politikalarla pekiştirmesi ve içerici bir akademik araştırma ve öğretim kültürünün gelişimi açısından önemli ve sevindiricidir. Eylem planlarının orta ve uzun vadeli etkileri mutlaka takip edilmelidir.

2. Cinsel taciz ve saldırının önlenmesi

Basında yer alan haberlerde üniversitelerde taciz konusu 2023 yılında da gündemini korumuştur. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde bir kadın öğrencinin bir öğretim üyesi tarafından sözlü taciz edildiği iddiası şikayete konu olmuştur.⁶⁹ Bunun üzerine Anadolu Üniversitesi Rektörlüğünün yaptığı açıklama konuya verilen önemi göstermesi açısından dikkat çekicidir. Üniversite hem soruşturma başlattığını hem de ilgili öğretim üyesinin açığa alındığını duyurmuştur.⁷⁰ Kamuoyunun gündemine gelen başka ve benzer bir örnek, İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde yaşanan sözlü ve cinsel nitelikli taciz vakası olmuştur.⁷¹ Bu vaka da öğretim üyesinin sözlü sınav sırasında öğrenciye yönelik sözlü ifadelerine ilişkin şikayetleri içermektedir. Basında yer alan haberlerde, bu şikâyete ilişkin soruşturma bakımından görevden uzaklaştırma ve aylıkta kesinti cezasının verildiğine ilişkin bilgiler yer almıştır. Yine basına yansıyan ve bir kısmı öğretim üyelerinin öğrencilere dönük cinsel taciz eylemlerini ve kurumsal ilgisizliği içeren iddialar bakımından Bilkent Üniversitesi de soruşturma sürecinin sürdüğünü açıklamıştır.⁷² Tüm bu örnekler, cinsel tacize ilişkin iddialara karşı üniversitelerin soruşturma süreçleri ve kamusal açıklamalarla soruna ve tepkilere kayıtsız kalmadığını göstermektedir. Geçmiş yıllarda basına yansıyan vakalarla

---

⁶⁶ Sefa Uyar, Erkek egemen akademi: YÖK'ün yükseköğretim istatistiklerine göre kadın profesör oranı sadece yüzde 33, Cumhuriyet, 2.5.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/erkek-egemen-akademi-yokun-yuksekogretim-istatistiklerine-gore-kadin-profesor-orani-sadece-yuzde-33-2077041>

⁶⁷ Menekşe Tokyay, Kadın Rektörler Baharı, 6.5.2023, <https://www.perspektif.online/kadin-rektorler-bahari/>

⁶⁸ <https://duzce.edu.tr/duyuru/818c/universitemizde-kadin-erkek-esitligi-eylem-plan-2023-2027-lan-edildi>; <https://cdn.bartın.edu.tr/kasom/f9dac5b95b3637cd61e6c705bc839a8f/kadin-erkek-firsat-esitligi-plan-03.02.2023.pdf>; <https://matukam.ozal.edu.tr/wp-content/uploads/sites/247/2023/03/MTU-Gender-Equality-Action-Plan-MTUGEAP.pdf>.

⁶⁹ Eskişehir'de öğretim üyesine taciz soruşturması, NTV, 16.11.2023, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/eskisehirde-ogretim-uyesine-taciz-sorusturmasi.EUu6gMSZ7UKoNmdQ4YXFTQ#>

⁷⁰ Anadolu Üniversitesi'nde öğretim üyesine 'taciz' soruşturması, Cumhuriyet, 16.11.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/anadolu-universitesinde-ogretim-uyesine-taciz-sorusturmasi-2141787>

⁷¹ İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde öğrenciye taciz! Prof Dr. 3 ay görevden uzaklaştırıldı, En Son Haber, 21.9.2023, <https://www.ensonhaber.com/gundem/cerrahpasa-tip-fakultesinde-ogrenciye-taciz-prof-dr-3-ay-gorevden-uzaklastirildi>

⁷² Bilkent Üniversitesi'nde taciz iddiası, Evrensel, 26.3.2023, <https://www.evrensel.net/haber/485860/bilkent-universitesinde-taciz-iddiasi>

karşılaştırıldığında en büyük fark kurumsal süreçlerin işletilmesi ve bu konuda açıklama yapılmasıdır.

Diğer yandan, üniversitelerde cinsel taciz ve saldırının önlenmesi konusundaki kurumsal mekanizmalara ilişkin taleplerin olumlu sonuçlandığı bir örnek de yaşanmıştır. İstanbul Üniversitesi'nde, öğrencilerinin uzun süredir talep ettiği -hem imza hem de sosyal medya kampanyalarına konu olan-; ayrıca öğretim üyeleri tarafından da desteklenen "Cinsel Tacizi, Cinsel Saldırığı ve Ayrımcılığı Önleme Kurulu" (CİTÖK) kurulmuş ve göreve başlamıştır. CİTÖK'ün kurumsal varlığı İstanbul Üniversitesi Senatosu'nun kararıyla kabul edilirken, işleyişi de bir yönergeyle saptanmış ve güvence altına alınmıştır.⁷³ Yönerge, CİTÖK'ün temsile dayalı yapısında, kadın üye sayısının erkek üye sayısının altına düşmeyeceğini de benimseyerek toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı temsil ve katılım ilkesini benimsemiştir. Mevcut kurumsal yapıda Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezinin CİTÖK'de temsili de sağlanmıştır. CİTÖK'ün cinsel taciz ve saldırı iddiaları karşısında yönlendirici rol oynadığı, inceleme yetkisine sahip olduğu ve disiplin işlemlerinin başlatılması için harekete geçirme işlevi ayrıca dikkat çekmektedir. Bu yönüyle CİTÖK güçlü bir kurumsal mekanizma örneği sunmaktadır.

Son olarak, cinsel taciz ve saldırının önlenmesinde üniversitelerarası işbirliği süreçleri ve iletişim ağı işlemeye devam etmektedir. Aralık 2023'te "Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı Üniversitelerarası İletişim Ağı" tarafından "Cumhuriyetin 100. Yılında Şiddet - Mağdurdan Başvurucuya Dilin Dönüşümü ve Cinsel Taciz ve Saldırı (CTS) Birimleri" konferansı düzenlenmiştir.⁷⁴ Bu çerçevede, cinsel taciz ve saldırı başvurularına ilişkin görüşmelerde yapılması gerekenler, CTS birimlerinin uygulamaları ve mağdurun başvurucuya dönüşümündeki süreç ve iyi örnekler ele alınmıştır.

F. Sonuç

Bu yıllık raporumuzda da, toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki bazı olumlu adımlar dışında, ne yazık ki Türkiye'de akademik özgürlükler alanında geriye gidişin, akademik düzeysizleşmenin, yozlaşmanın yine arttığını tespit etmek durumunda kalıyoruz. Tekseslilik ve merkezîyetçilik artık her alanda farklı hayat görüşlerine ciddi müdahalelere varmış, hoşgörü ve anlayış kültürü daha da zayıflamıştır. Ne üniversitelerin yetersiz alt yapısı hakkında espri yapan komedyene,⁷⁵ ne şort giyen⁷⁶ veya çam ağacı süslemek isteyen öğrenciye⁷⁷ ne de tıpatıp aynı politik mesajı vermek istemesine rağmen karşıt görüşlü olarak değerlendirdiği öğrenciye tahammül edilmemesi,⁷⁸ üniversite ortamında beklenen anlayış ve özgürlükler yönünden kaygı

⁷³ Öğrencilerin çabaları sonucunda İÜ'de cinsel tacizi önleme kurulu hizmete başladı, Evrensel, 26.12.2023, <https://www.evrensel.net/haber/506661/ogrencilerin-cabaları-sonucunda-iude-cinsel-tacizi-onleme-kurulu-hizmete-basladi>; CİTÖK Yönergesi için ayrıca bkz. <https://www.istanbul.edu.tr/tr/content/cinsel-tacizi-cinsel-saldiri-ve-ayrimciligi-onleme-kurulu-638390953728283160/kurul-ve-yonerge>

⁷⁴ <https://www.cu.edu.tr/haber-detay/xx%C4%B1%C4%B1%C4%B1-universiteler-arasi-cinsel-taciz-ve-saldiriya-karsi-%C4%B1s-birligi-destek-ve-%C4%B1iletisim-grubu-calistayi/>

⁷⁵ <https://www.diken.com.tr/firat-universitesi-hasan-can-kayanin-elazig-sakasini-yargiya-tasiyor/>

⁷⁶ <https://www.diken.com.tr/universitelilerden-rektorige-sikayet-akademisyen-kisa-sorta-mudahale-etmis/>

⁷⁷ <https://bianet.org/haber/iu-de-cam-agaci-suslemek-isteyen-ogrencilere-ozel-guvenlik-mudahalesi-289456>

⁷⁸ <https://www.diken.com.tr/fatih-altayli-bogazici-universitesinin-ilk-el-yonetimi-kendinden-bekleneni-yapti/>

vericidir. Kuruluşunun 100. yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin üniversiteleri halen özgürlüklerin ve yaratıcılığın değil, tektipleştirmenin, merkezden yönetimin, sıradanlığın hüküm sürdüğü kurumlar olarak düşünülmektedir.

Kamuoyunun bilgisine saygıyla sunulur, 3.1.2024.

Bilim Akademisi Yönetim Kurulu